1. 7. 2005

ID: 34411

Překážka věci rozhodnuté

Účinky právní moci se nevztahují na osoby, které nebyly účastníky řízení (tedy ani na vedlejší účastníky). Ten, kdo nebyl účastníkem řízení, může uplatňovat svá práva k věci, o níž bylo rozhodnuto, v jiném řízení, a ani státní orgán při posuzování věci nemůže vůči němu vycházet ze závěru, že o ní bylo v jiném řízení pravomocně rozhodnuto.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 26 Cdo 2080/2002, ze dne 12.11.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně A. Z., zastoupené advokátem, proti žalovanému P. Z., za vedlejšího účastenství na straně žalovaného D. S., zastoupené advokátem, o zrušení práva společného nájmu bytu, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 16 C 62/98, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 23. října 2001, č.j. 47 Co 623/2000-101, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 23. října 2001, č. j. 47 Co 623/2000-101, a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 3. května 2000, č. j. 16 C 62/98-61, se zrušují a věc se vrací Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Městský soud v Brně (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 3. 5. 2000, č. j. 16 C 62/98-65, zamítl žalobu, aby bylo zrušeno právo společného nájmu účastníků k bytu č. 1, v I. podlaží domu č. 8 na ulici Ště v B., sestávajícímu ze tří pokojů, kuchyně a příslušenství (dále „předmětný byt“ nebo „byt“), aby žalobkyně byla určena výlučnou nájemkyní bytu a aby žalovanému byla uložena povinnost byt vyklidit do patnácti dnů poté, co mu bude zajištěn „přiměřený náhradní byt odpovídající jeho potřebám“ (výrok I.); dále zamítl návrh na vydání předběžného opatření o úpravě užívání předmětného bytu (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III. a IV.). Po provedeném dokazování vzal zejména za prokázáno, že dne 21. 7. 1984 uzavřela vedlejší účastnice se žalovaným manželství, že se za trvání tohoto manželství do předmětného bytu nastěhovali na základě dohody o výměně bytu, že jejich manželství bylo pravomocně rozvedeno ke dni 16. 10. 1991, a že poté bylo dne 28. 9. 1992 k návrhu vedlejší účastnice zahájeno u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 16 C 390/92 řízení o zrušení práva společného nájmu k předmětnému bytu, které skončilo uzavřením soudního smíru, podle něhož se zrušuje právo společného nájmu vedlejší účastnice a žalovaného k předmětnému bytu, jeho výlučnou nájemkyní se stává vedlejší účastnice, a žalovaný se zavazuje byt vyklidit do patnácti dnů po zajištění přiměřeného náhradního bytu; smír byl schválen usnesením tohoto soudu ze dne 5. 2. 1997, č. j. 16 C 390/92-152, jež nabylo právní moci dne 7. 4. 1997. Dále vzal za zjištěno, že žalobkyně uzavřela dne 27. 3. 1993 se žalovaným manželství, které bylo pravomocně rozvedeno ke dni 31. 1. 1998 (jejich nezletilé dítě bylo svěřeno do výchovy žalobkyně), že i po rozvodu bydlí žalobkyně v předmětném bytě spolu se žalovaným, přičemž občas byt užívá i vedlejší účastnice, která jinak žije ve Š. se svým nynějším manželem. Při posouzení důvodnosti žalobního návrhu, opírajícího se o tvrzení, že účastníkům vzniklo k předmětnému bytu právo společného nájmu na základě nájemní smlouvy ze dne 16. 9. 1993, kterou uzavřeli s pronajímatelem, dospěl soud prvního stupně k závěru, že „stěžejním pro posouzení otázky případného vzniku práva společného nájmu účastníků“ je pravomocné usnesení Městského soudu o schválení smíru ze dne 5. 2. 1997, č. j. 16 C 390/92-152 (mající účinky pravomocného soudního rozsudku), jímž soud „do budoucna, jednou provždy postavil najisto, kdo z tehdy účastníků řízení se stal výlučným nájemcem předmětného bytu …“. Vycházeje z názoru, že tímto usnesením je soud vázán i v dané věci, dovodil, že účastníkům nevzniklo k předmětnému bytu právo společného nájmu, neboť i když za trvání manželství (dne 16. 9. 1993) uzavřeli ohledně tohoto bytu nájemní smlouvu, stalo se tak v době, kdy probíhalo soudní řízení o zrušení práva společného nájmu bytu vedené mezi žalovaným a vedlejší účastnicí, které nebylo pravomocně skončeno. Dovodil dále, že žalobkyní tvrzené právo společného nájmu účastníků nemohlo vzniknout ani poté, kdy shora označené usnesení nabylo právní moci, neboť žalovanému tímto zaniklo právo nájmu předmětného bytu, a od jeho „neexistujícího“ práva „se nemohl odvíjet nový nájemní vztah“ mezi účastníky. Zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření odůvodnil soud prvního stupně tím, že ve věci bylo meritorně rozhodnuto.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně (soud odvolací) rozsudkem ze dne 23. 10. 2001, č. j. 47 Co 623/2000-101, rozsudek soudu prvního stupně v napadených zamítavých výrocích (označených I. a II.) potvrdil, změnil ho ve výroku o nákladech řízení a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Ve výroku svého rozsudku (označeném „V.“) připustil

odvolací soud dovolání k otázce, „ zda výrok rozhodnutí soudu o zrušení práva společného nájmu, určení výlučného nájemce s povinností vyklizení bytu jako rozhodnutí konstitutivní povahy je závazným pro každého, tedy nejen ve vztahu k účastníkům tohoto řízení a v dalším řízení o zrušení práva společného nájmu rozdílných účastníků k totožnému bytu jako v předchozím řízení není možno řešit znovu otázku existence práva společného nájmu bytu účastníků předchozího řízení jako prejudicielní otázku“. Odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku konstatoval, že soud prvního stupně dostatečně zjistil skutkový stav, z něhož vyvodil správné skutkové i právní závěry. Přisvědčil soudu prvního stupně, že pro řešení otázky, zda účastníkům vzniklo k předmětnému bytu právo společného nájmu, je nejdůležitější pravomocné rozhodnutí soudu o schválení smíru ze dne 5. 2. 1997, č. j. 16 C 390/92-152, jímž bylo zrušeno právo společného nájmu žalovaného a vedlejší účastnice k předmětnému bytu a výlučnou nájemkyní bytu byla určena vedlejší účastnice, resp. že rozhodné jsou účinky uvedeného rozhodnutí. Odvolací soud, poté, co citoval ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř., uvedl, že teorie („doc. JUDr. Vilém Steiner, CSc., Komentář k občanskému soudnímu řádu, Panorama 1985, str. 704 a násl.) dospívá k závěru, že „je nutno dovodit závaznost výroků rozsudků pro jiné než účastníky řízení nejen v tzv. statusových věcech, ale i tam, kde rozsudky právo, které účastník před vydáním rozhodnutí neměl, zakládají (rozsudky konstitutivní povahy)“. Zaujal názor, že rozhodnutí o zrušení práva společného nájmu bytu jako rozhodnutí konstitutivní povahy „působí absolutně, tedy i ve vztahu ke třetím osobám“, že „není možno otázku, která je vyřešena těmito rozhodnutími řešit v jiném řízení jako otázku prejudicielní“, a že „v jiném řízení je soud vázán tímto rozhodnutím“. Na základě toho odvolací soud uzavřel, že závěry soudu prvního stupně o nemožnosti vzniku práva společného nájmu účastníků k předmětnému bytu jsou správné, a pro stručnost na ně odkázal. Výrok o připuštění dovolání odůvodnil tím, že má zato, že „otázku účinků rozsudku konstitutivní povahy je nutno považovat s ohledem na dikci ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř. za otázku právně významnou“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž uvedla, že je podává „k otázce, kterou odvolací soud vymezuje ve výroku pod římskou pětkou“. Vyjadřuje nesouhlas s právním názorem odvolacího soudu o závaznosti rozhodnutí, vydaného ve věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 16 C 390/92, a namítá, že toto rozhodnutí není konstitutivní povahy, ale že jde „spíše svého druhu o rozhodnutí deklaratorní“. Dovozuje, že usnesení, kterým byl schválen smír, „není statusovým rozhodnutím a je závazné toliko pro účastníky“, že „nemůže působit absolutně, tedy i ve vztahu k žalobkyni“. V této souvislosti cituje právní názor, vyjádřený v publikaci „Občanský soudní řád autorů JUDr. Jaroslava Bureše a JUDr. Ljubomíra Drápala, I. vydání 1994, vydané nakladatelstvím C. H. Beck Praha“, ve vztahu k ustanovení § 159 o. s. ř., z něhož mimo jiné vyplývá, že „ten, kdo nebyl účastníkem řízení, může uplatňovat svá práva k věci, o níž bylo rozhodnuto, v jiném řízení, a ani státní orgán při posuzování věci nemůže vůči němu vycházet ze závěru, že o ní bylo v jiném řízení pravomocně rozhodnuto“. Dovolatelka namítá, že nebyla účastníkem řízení, které bylo pravomocně ukončeno usnesením o schválení smíru uzavřeného mezi žalovaným a vedlejší účastnicí, a že z tohoto rozhodnutí nelze bez dalšího dovozovat neexistenci práva společného nájmu účastníků k předmětnému bytu, jehož vypořádání je předmětem řízení v dané věci, a že otázka, zda účastníkům svědčí tvrzené právo, měla být posuzována na základě důkazů provedených v tomto řízení. Navrhla, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný ani vedlejší účastnice se k dovolání nevyjádřili.

Podle části dvanácté, hlavy první, bodu 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. I když napadené rozhodnutí bylo vydáno dne 23. 11. 2001, odvolací soud v souladu s ustanovením části dvanácté, hlavy první, bodu 15. zákona č. 30/20000 Sb. postupoval v odvolacím řízení správně podle dosavadních právních předpisů, bylo-li rozhodnutí soudu prvního stupně vydáno dne 3. 5. 2000. Nejvyšší soud proto dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před novelizací provedenou zákonem č. 30/2000 Sb., tj. účinném do 31. prosince 2000 (dále též jen „o. s. ř.“).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení dovolatelky (§ 241 odst. 1 a odst. 2 o. s. ř.) a je přípustné podle § 239 odst. 1 o. s. ř.; dle obsahu (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) je v něm uplatněn dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.).

Vzhledem k tomu, že odvolací soud formuloval právní otázku, pro kterou připustil dovolání, ve výroku svého potvrzujícího rozsudku, a její řešení dovolatelka zpochybnila, je předmětem dovolacího přezkumu v dané věci přezkoumání správnosti právního názoru odvolacího soudu, že „výrok rozhodnutí soudu o zrušení práva společného nájmu, určení výlučného nájemce s povinností vyklizení bytu jako rozhodnutí konstitutivní povahy je závazným pro

každého, tedy nejen ve vztahu k účastníkům tohoto řízení“, a že „v dalším řízení o zrušení práva společného nájmu rozdílných účastníků k totožnému bytu jako v předchozím řízení není možno řešit znovu otázku existence práva společného nájmu bytu účastníků předchozího řízení jako prejudicielní otázku“.

Podle ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř. je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky a pro všechny orgány; je-li jím rozhodnuto o osobním stavu, je závazný pro každého. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že výrok pravomocného rozsudku je subjektivně závazný - v jiných než statusových věcech, resp. ve věcech, kde to stanoví zvláštní předpis (např. § 27 odst. 2, § 131 odst. 4 a § 183 odst. 1 obch. zák.) - jen pro účastníky řízení (jejich právní nástupce) a v tomto rozsahu i pro všechny orgány.

Právní teorie (srov. Bureš, J., Drápal, L., Mazanec M.: Občanský soudní řád, Komentář, C. H. Beck Praha 1996, 2. vydání, str. 369, 3. vydání - 1997, str. 416, 4. vydání – 2000, str. 445) zastává ve vztahu k výkladu ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř. konstantně právní názor, že „účinky právní moci se nevztahují na osoby, které nebyly účastníky řízení (tedy ani na vedlejší účastníky). Pro soudy a jiné státní orgány je výrok pravomocného rozsudku v jiných než statusových věcech závazný jen potud, pokud posuzují (jako předběžnou otázku) mezi účastníky právní vztahy, které byly pravomocně vyřešeny soudním rozhodnutím. Ten, kdo nebyl účastníkem řízení, může uplatňovat svá práva k věci, o níž bylo rozhodnuto, v jiném řízení, a ani státní orgán při posuzování věci nemůže vůči němu vycházet ze závěru, že o ní bylo v jiném řízení pravomocně rozhodnuto“.

Z právního názoru, připouštějícího absolutní subjektivní závaznost pravomocného soudního rozhodnutí toliko ve statusových věcech, vycházela i předchozí teorie procesní práva; komentář k OSŘ z roku 1985 („Občanský soudní řád, Komentář, I. díl, Panorama, Praha, 1985, zpracovaný autorským kolektivem pod vedením JUDr. Vlastimila Handla a JUDr. Josefa Rubeše, str. 705“) představuje v tomto směru zdánlivou výjimku (srov. Spáčil, J.: Lze ztratit vlastnictví na základě rozhodnutí, vydaného v řízení, jehož účastníkem vlastník nebyl?, Právní rozhledy 1/2000, str. 22, 23). Úvahy v tomto komentáři obsažené, se odvíjí od předpokladu, že důsledky závaznosti konstitutivního soudního rozhodnutí se vztahují na tentýž skutek mezi týmiž subjekty (čehož projevem je i překážka věci pravomocně rozhodnuté - § 159 odst. 3 o. s. ř.). Tak např. pravomocné soudní rozhodnutí o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k určité věci mezi určitými účastníky řízení, netvoří překážku věci pravomocně rozhodnuté pro řízení o žalobě na určení vlastnického práva třetí osoby k téže věci; nemůže tedy prejudikovat existenci vlastnického práva účastníků řízení k této věci pro jiné řízení mezi jinými účastníky.

Uvedený předpoklad lze vztáhnout i na pravomocné soudní rozhodnutí o zrušení práva společného nájmu bytu, jež má (jak dovodil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 5. 9. 2002, sp. zn. 26 Cdo 2858/2000, uveřejněném v publikaci „Přehled judikatury ve věcech nájmu bytu“, ASPI, Praha 2003, str. 164) povahu konstitutivní (se zřetelem k ustanovení § 99 odst. 3 věty první o. s. ř. to platí též o pravomocném usnesení soudu o schválení smíru v takovéto věci). Pravomocné soudní rozhodnutí, jímž bylo zrušeno právo společného nájmu účastníků k určitému bytu, nemůže prejudikovat pro jiné řízení mezi jinými účastníky, že tu (pravomocným soudním rozhodnutím zrušený) společný nájem byl. Odvozuje-li tedy v projednávané věci žalobkyně existenci práva společného nájmu účastníků k předmětnému bytu od nájemní smlouvy ze dne 16. 9. 1993, nemůže být pro ni závazné pravomocné usnesení Městského soudu ze dne 5. 2. 1997, č. j. 16 C 390/92-152, jehož nebyla účastnicí.

Z uvedeného vyplývá, že právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, a že dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. byl uplatněn důvodně.

Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 1 věty za středníkem o. s. ř. napadený rozsudek zrušil. Protože důvod, pro který bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, bylo zrušeno i toto rozhodnutí a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Zastoupení
- Veřejné zakázky
- Vázanost rozhodnutím soudu
- Pracovní smlouva
- Odstoupení od smlouvy (exkluzivně pro předplatitele)
- Péče o zdraví (exkluzivně pro předplatitele)
- Pohledávka (exkluzivně pro předplatitele)
- Průtahy v řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Platy soudců
- Péče o dítě
- Náklady řízení